

ΜΙΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΘΕΩΡΙΕΣ

ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΥΚΛΙΚΗ ΑΝΕΡΓΙΑ : ΜΙΑ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ

Του κ. ΙΩΑΝΝΗ Μ. ΙΩΑΝΝΙΔΗ *

Σαράντα χρόνια μετά την εμφάνιση της Γενικής Θεωρίας [17] ή οικονομική θεωρία εξακολουθεί να βρίσκεται σε αδύνατη σχετικά θέση όσο αφορά μερικά από τα βασικά θέματα που ανακινήθηκαν από τον Keynes και αποτέλεσαν βασικές θέσεις της Κεϋνσιανής επανάστασεως. Σε μία περίοδο, όπως ή σημερινή, που οι ισχυρότερες καπιταλιστικές οικονομίες μαστίζονται από μεγάλη ανεργία — τουλάχιστον σύμφωνα με την μεταπολεμική εμπειρία —, μία ανασκόπηση του τί πραγματικά ξέρουμε για ανεργία θα ήταν ιδιαίτερα χρήσιμη. Στην ανασκόπηση αυτή θα περιοριστώ σε αναλύσεις της ανεργίας με βάση μικροοικονομικά υποδείγματα συμπεριφοράς εργαζομένων και εργοδοτών, τα οποία επιτρέπουν ανάλυση διαρθρωτικών μικροοικονομικών χαρακτηριστικών (της αγοράς εργασίας) μιας σύγχρονης καπιταλιστικής οικονομίας. Δεν θα ασχοληθώ με θέματα μακροοικονομικής πολιτικής, νομισματικής ή δημοσιονομικής. Τα μικροοικονομικά υποδείγματα παρουσιάζουν ενδιαφέρον στον βαθμό που παρέχουν δυνατότητες ανάλυσεως της οικονομικής συγκυρίας και δυνατότητες βελτιώσεως του βαθμού χρησιμοποίησεως του παραγωγικού δυναμικού της σύγχρονης καπιταλιστικής οικονομίας.

Στην συνέχεια έπεται από μία σύντομη εισαγωγή στις θεωρίες της ανεργίας: θα ασχοληθώ πρώτα με την ανάλυση της ανεργίας σαν φαινόμενο χαρακτηριστικό της λεγομένης έλλειψεως οικονομικής ισορροπίας (disequilibrium theory of unemployment). Θα αναφερθώ εκεί σε υποδείγματα αναζητήσεως και υποδείγματα προσαρμογής στην οικονομική ισοροπία. Έπειτα θα ασχοληθώ με το ζήτημα της λεγομένης δυσκαμψίας των ήμερομισθίων (wage rigidity) και θα κλείσω με μία κριτική της όλικης συμβολής των μικροοικονομικών θεωριών στην ανάλυση της ανεργίας.

* Ο συγγραφέας είναι Assistant Professor of Economics στο Πανεπιστήμιο Brown, Providence, R. I. Η.Π.Α., και Έπισκέπτης Καθηγητής Οικονομικής στο Έθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο για τὸ ακαδημαϊκὸ ἔτος 1976 - 77. Ἡ ἐργασία αὐτὴ ἀποτελεσε τὴν βάση ὁμιλίας ποὺ ἔγινε πρὸς τὴν Ἑλληνικὴ Ἐταιρεία Οἰκονομικῶν Ἐπιστημῶν κατὰ τὴν ἐπιστημονικὴ συνεδρία τῆς 4 Μαΐου 1977. Τὸν Δρα Μ. Κ. Καραμανῆ εὐχαριστῶ γιὰ τὰ χρήσιμα σχόλιά του καὶ τὴν Δίδα Ε. Καστρισιῦ γιὰ τὴν δακτυλογράφηση τοῦ κειμένου.

II. ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΙΣ ΘΕΩΡΙΕΣ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ

“Όπως τονίζει και ο Tobin, ο Keynes αντίτεθηκε στην άποψη των ὀρθοδόξων οικονομολόγων τῆς ἐποχῆς του ὅτι ἡ ἐπίμονη (persistent) ἀνεργία εἶναι ἐκούσια καὶ ὅτι ἀντικατοπτρίζει τὶς προτιμήσεις τῶν ἐργαζομένων γιὰ τὴν χρησιμοποίηση τοῦ χρόνου τους. Κατὰ τὸν Keynes, ἡ ἀνεργία «προστριβῆς» — (frictional unemployment), ἡ ὁποία ὀφείλεται σὲ «κακοῦς» ὑπολογισμούς, διακοπτόμενη ζήτηση, χρονικὲς ὑστερήσεις, καὶ ἀπρόβλεπτες ἀλλαγές — θὰ ὑπάρχει πάντοτε σὲ μία μὴ στατική κοινωνία, καὶ συμβιβάζεται μὲ προτιμήσεις ἐργατῶν. Ἡ ἐκούσια ἀνεργία (voluntary unemployment) ἐπίσης συμβιβαστὴ μὲ τὴν κλασικὴ θεώρηση [17, σ. 6] «ὀφείλεται στὴν ἄρνηση ἢ ἀδυναμία μιᾶς μονάδας ἐργασίας, σὰν ἀποτέλεσμα νομοθεσίας ἢ κοινωνικῆς πρακτικῆς... ἢ ἀπλῆς προσωπικῆς ἐπιμονῆς, νὰ δεχθῆι ἀμοιβὴ πού ἀντιστοιχεῖ στὴν ἀξία [τοῦ ὀριακοῦ της προϊόντος]».

Κατὰ τὸν Keynes, ἀκούσια ἀνεργία (involuntary unemployment) ὑπάρχει ὅταν στὴν «περίπτωση αὐξήσης τῆς τιμῆς τῶν καταναλωτικῶν ἀγαθῶν ὡς πρὸς τὸ χρηματικὸ (ὀνομαστικὸ) ἡμερομίσθιο, ἀμφότερες, ἡ ἐργασία, ἢ προσφερομένη ἀπὸ ἐργάτες πού ἐπιθυμοῦν νὰ δουλέψουν μὲ τὸ τρέχον ὀνομαστικὸ ἡμερομίσθιο, καὶ ἡ συνολικὴ ζήτηση ἐργασίας μὲ αὐτὸ τὸ ἡμερομίσθιο, αὐξηθοῦν πέρα ἀπὸ τὴν ἀρχικὴ ἀπασχόληση» [I b i d. σ. 16]. Τὸ κριτήριό τοῦ Keynes γιὰ τὴν ἀνεργία εἶναι σημαντικὸ διότι χρησιμοποιεῖ ἓνα νοητὸ πείραμα βασιζόμενο στὴν θεωρία προσφορᾶς καὶ ζητήσεως ἐργασίας. Ἔτσι λοιπὸν ἀκούσια ἀνεργία ὑπάρχει ἐὰν αὐξήση τῆς συνολικῆς ζητήσεως γιὰ ἀγαθὰ καὶ ὑπηρεσίες καταλήγει σὲ αὐξήση τῆς συνολικῆς ἀπασχολήσεως (καὶ ἐπομένως, μείωση τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀνέργων), ἀκόμα καὶ ὅταν τέτοια αὐξήση σ υ ν ν ε π ἄ γ ε τ α ι μείωση τοῦ πραγματικοῦ ἡμερομισθίου.

Γιατί, ὅμως, ἡ ὑπαρξὴ ὑπερβάλλουσας προσφορᾶς ἐργασίας δὲν δημιουργεῖ τάσεις γιὰ τὴν μείωση τοῦ ὀνομαστικοῦ ἡμερομισθίου; Τὴν δυσκαμψία αὐτὴ τοῦ ὀνομαστικοῦ ἡμερομισθίου — πού εἶναι στατιστικὰ τεκμηριωμένη, ὅπως θὰ δοῦμε καὶ πιὸ κάτω — ὁ Keynes δὲν τὴν ἀπέδωσε στὶς ἐργατικὲς ἐνώσεις, στὰ μονοπάγια, ἢ στὴν νομοθεσία, ἀλλὰ στὸ ὅτι τὴν ἐποχὴ του, τουλάχιστον, οἱ διαπραγματεύσεις καὶ ὁ διακανονισμὸς τοῦ ἡμερομισθίου γίνονταν μὲ βάση ὀνομαστικὰ ἐπίπεδα καὶ γιὰ καθορισμένες χρονικὲς περιόδους. Κατὰ τὸν Keynes, οἱ ἐργάτες ἐνδιαφέρονται γιὰ τὰ σχετικὰ πρὸς τὴν ὑπόλοιπὴ ἐργατικὴ τάξη ἐπίπεδα τῶν ἡμερομισθίων καὶ ὄχι γιὰ τὴν πραγματικὴ ἀγοραστικὴ δύναμη τῶν μισθῶν τους. Κατὰ τὸν Keynes, «ἡ πάλῃ γιὰ τὰ χρηματικὰ ἡμερομίσθια ἐπηρεάζει κατὰ κύριο λόγο τὴν κατὰ νομὴ τῆς συνολικῆς πραγματικῆς ἀμοιβῆς τῆς ἐργασίας μεταξύ διαφόρων ἐργατικῶν ὁμάδων, καὶ ὄχι τὴν μέση τιμὴ τῆς ἀνὰ μονάδα ἐργασίας, ἡ ὁποία ἐξαρτᾶται, ὅπως θὰ δοῦμε, ἀπὸ διαφορετικὸ σύστημα δυνάμεων. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς συλλογικῆς δράσης μιᾶς ὁμάδας ἐργαζομένων εἶναι νὰ προστατεύσουν τὴν σχετικὴ πραγματικὴ ἀμοιβὴ τους. Τὸ γενικὸ ἐπίπεδο τῶν πραγματικῶν ἀμοιβῶν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὶς ἄλλες δυνάμεις τοῦ οικονομικοῦ συστήματος. [17, σ. 14]. Τέλος, τὸ πρόβλημα τῆς ἀνεργίας, κατὰ τὸν Keynes, δὲν θὰ λυνόταν,

ακόμα και αν το θεσμικό πλαίσιο και οι δυνάμεις του συστήματος επέτρεπαν την εδκαμψία του ήμερομισθίου. "Όπως λέγει ο Tobin, «στην ύφεση, μείωση του ήμερομισθίου, ακόμα και αν συνέβαινε πιό γοργά, η ιδιαίτερα αν συνέβαινε πιό γοργά, θά ήταν στην καλύτερη περίπτωση ένας αδύναμος εξισορροπητής και κατά πάσα πιθανότητα πηγή περισσότερης ανεργίας παρά λιγώτερης» [32, σ. 4].

Η επίμονη ανεργία στην έκταση που εμφανίζεται στην ιστορία του καπιταλισμού δεν είναι συμβιβαστή με την έννοια της οικονομικής ισορροπίας και της όμαλης λειτουργίας του συστήματος της αγοράς. [Argow (1)]. Έχοντας πεισθεί για την αδυναμία της νεοκλασικής θεωρίας να εξηγήσει την κυκλική ανεργία, αρκετοί σύγχρονοι οικονομολόγοι αποδύθησαν σε έντονες έρευνητικές προσπάθειες για να προσδώσουν ένα αυστηρό θεωρητικό πλαίσιο στην θεωρία της απασχολήσεως και στην σχέση μεταξύ συνολικής ζητήσεως και απασχολήσεως. Για την «νέα μικροοικονομική της απασχολήσεως και του πληθωρισμού» — όπως είναι γνωστές, συλλογικά, οι προσπάθειες αυτές [βλέπε, χαρακτηριστικά, Phelps et. al. (25)] — ο κύριος στόχος ήταν να εξηγηθεί ή καμπύλη Phillips, δηλαδή να αναπτυχθεί ή θεωρία της απασχολήσεως για να εξηγήσει τις βραχυχρόνιες μεταβολές του συνολικού προϊόντος και των τιμών. Για πολλούς οικονομολόγους [βλέπε Gordon (10), σ. 432] ή κενυσιανή θεωρία βρίσκεται σε αδυναμία να εξηγήσει την πρόσφατη εμπειρία όπου σημαντικές αυξήσεις ήμερομισθίων συνυπήρχαν με σχετικά μεγάλη ανεργία — τουλάχιστον στην οικονομία των Η.Π.Α. Για άλλους οικονομολόγους, όμως, ή αξιωματική πρόταση του Samuelson [29].

$$d_p // dt = F(D-S), \quad F'(0) = 0, \quad F(0) = 0,$$

όπου D και S είναι ή ζήτηση και ή προσφορά, και p ή τιμή, αντίστοιχα, αποτελεί ίκανοποιητική εξήγηση της καμπύλης Phillips.

Ένα άμεσο ερώτημα είναι, φυσικά, ποιων ή συμπεριφορά περιγράφεται από την πρόταση του Samuelson, ή οποία, ως υπογραμμιστεί, αναφέρεται σε ένα αποκεντρωμένο σύστημα αγορών χαρακτηριζόμενων από συνθήκες πλήρους ανταγωνισμού, όπου εργαζόμενοι και εργοδότες θεωρούν τιμές και ήμερομίσθια σαν δεδομένα (παραμέτρους). Έχοντας θέσει το ερώτημα αυτό, ή σύγχρονη θεωρία έδωσε αρχικά δύο εξηγήσεις της καμπύλης Phillips : Η πρώτη βασίζεται στην χρησιμοποίηση του κλασικού υπόδειγματος της αγοράς για την μελέτη της αγοράς εργασίας [Friedman (8), Lucas and Rapping (22)]. Στο υπόδειγμα των Lucas και Rapping, που χρησιμοποιεί δύο περιόδους (κατά την παράδοση του Fisher), ή προσφορά εργασίας εξαρτάται από το επίπεδο του προσδοκουμένου («κανονικού» ή «μονίμου») πραγματικού ήμερομισθίου, από την απόκλιση του τρέχοντος ήμερομισθίου από το «κανονικό», και από την απόκλιση του επιπέδου των τιμών από την «κανονική» του τάση. Ένω ό πρώτος παράγοντας επηρεάζει ελάχιστα την προσφορά εργασίας, οι δύο άλλοι την επηρεάζουν θετικά και έντονα. Κατά το μέτρο που οι εργαζόμενοι μεταβάλλουν την ποσότητα εργασίας που θά ήθελαν να προσφέρουν, εργάζονται περισσότερο σε πληθωριστικές περιόδους και λιγώτερο σε αντιπληθωριστικές. Η ανάλυσή τους συμβιβάζει την παρατη-

ρούμενη (μακροχρόνια) άνελαστικότητα τής προσφορᾶς ἐργασίας ὡς πρὸς τὸ ἡμερομίσθιο μὲ τὶς βραχυχρόνιες διακυμάνσεις στὴν ἀπασχόληση, οἱ ὁποῖες ἀπαιτοῦν ἐλαστικὴ προσφορά. Ἡ μετρούμενη ἀνεργία (ἐκτὸς τῆς ἀνεργίας «τριβῆς») ὀφείλεται σὲ ἄτομα τὰ ὁποῖα, θεωρώντας ὅτι τὰ τρέχοντα ἡμερομίσθια εἶναι προσωρινὰ μόνο χαμηλά, προτιμοῦν νὰ περιμένουν (ἢ νὰ ψάξουν γιὰ κάτι καλύτερο) παρὰ νὰ μετακινηθοῦν ἢ νὰ ἀλλάξουν ἐπάγγελμα. Τέτοια κυκλικὴ ἀνεργία εἶναι προφανῶς ἐκ οὐσίας μὲν ἀλλὰ κοινωνικὰ δαπανηρὴ, διότι οἱ οικονομικὲς διακυμάνσεις, τὶς ὁποῖες χαρακτηρίζει, δὲν ὀδηγοῦν μόνο στὴν μὴ ἀποδοτικὴ χρῆση τῶν κοινωνικῶν πόρων ἀλλὰ καὶ σὲ ἐπενδύσεις ἀπὸ ἐργάτες καὶ καπιταλιστὲς γιὰ μετακινήσεις, ἐπανεκπαίδευση, κ.λ.π., ὅσο ἀναμένουν οικονομικὲς ἀπολαβὲς οἱ ὁποῖες δὲν μποροῦν οὐσιαστικὰ νὰ διατηρηθοῦν.

Τὸ ὑπόδειγμα αὐτὸ ἐνῶ περιγράφει ἴσως ἱκανοποιητικὰ τὴν ἀγορὰ ἐργασίας γιὰ ὀρισμένες κατηγορίες ἐργαζομένων κάνει ἐσφαλμένες προβλέψεις γιὰ μερικὰ σημαντικὰ χαρακτηριστικὰ τῆς διακυμάνσεως τῆς ἀπασχολήσεως. Στὴν ἀρχὴ τῆς ὑφέσεως, σύμφωνα μὲ τὸ ὑπόδειγμα τῶν Lucas καὶ Rapping, θὰ περιμενε κανεὶς περιορισμὸ τῶν ἀυξήσεων στὰ ἡμερομίσθια καὶ αὔξηση τῶν παραιτήσεων (quit rate).

Ἀντίθετα, παρατηρεῖται μείωση τοῦ ρυθμοῦ παραιτήσεων. Ὁ τυπικὸς ἐργάτης ἢ ψάχνει γιὰ δουλειὰ μὲ κάποιο «λογικὸ» ἡμερομίσθιο ἢ ξέροντας τὸ ἐπικρατοῦν ἡμερομίσθιο δὲν βρίσκει δουλειά. Τὸ ὑπόδειγμα αὐτό, τελικὰ, δὲν εἶναι ἱκανοποιητικὸ.

II. ΥΠΟΔΕΙΓΜΑΤΑ ΑΝΑΖΗΤΗΣΕΩΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑ

Ἡ καθημερινὴ μας ἐμπειρία μᾶς λέει ὅτι ἡ ἀγορὰ ἐργασίας (ὅπως καὶ ἡ ἀγορὰ στέγης) δὲν λειτουργεῖ μὲ τὸν ἐξιδανικευμένο ὀργανωμένο τρόπο ποὺ ἀπαιτεῖ τὸ προηγούμενο ὑπόδειγμα — τὸ ὑπόδειγμα, δηλαδὴ, τοῦ πλειστηριασμοῦ τοῦ Walras — καὶ ἡ προσαρμογὴ στὴν οικονομικὴ ἰσορροπία ἀποκλίνει ἀπὸ τὴν διεργασία «ψηλαφισμοῦ» (tâtonnement process).

Ἐργάτες ἀναζητοῦν ἐργοδότες καὶ ἐργοδότες ἀναζητοῦν ἐργάτες. Προσλήψεις γίνονται σὲ διαφορετικὰ ἡμερομίσθια, καὶ ἐργάτες καὶ ἐργοδότες πρέπει νὰ πάρουν ἀποφάσεις ἔχοντας ἀτελεῖς πληροφορίες γιὰ τὴν κατάσταση τῆς ἀγορᾶς. Ἡ χρησιμοποίηση μαθηματικῶν ὑποδειγμάτων ἀναζητήσεως (search models) γιὰ τὴν ἀνάλυση τῆς συμπεριφορᾶς τῶν οικονομικῶν μονάδων ἦταν τὸ ἐπόμενο βῆμα καὶ εἶχε δύο κύρια ἀποτελέσματα. Πρῶτο, ἀνοίξε τὸν δρόμο πρὸς τὴν μελέτη τοῦ γενικωτέρου προβλήματος τῆς προσαρμογῆς στὴν οικονομικὴ ἰσορροπία μὲ βάση ὑποδείγματα συμπεριφορᾶς καὶ ὄχι *ad hoc* ἀξιοματικὴ θεμελίωση. Δεύτερο, ἐπέτρεψε τὴν ἀνάλυση μὲ ἄμεσο τρόπο, τῆς σημασίας μιᾶς σειρᾶς χαρακτηριστικῶν τῆς συμπεριφορᾶς καὶ ἀτελειῶν τῆς ἀγορᾶς γιὰ τὸν καθορισμὸ τῆς ἀνεργίας. Στὰ ὑποδείγματα αὐτὰ ἀνεργία ἐμφανίζεται ἀκόμα καὶ ὅταν δὲν ὑπάρχουν διακυμάνσεις στὴν συνολικὴ

ένεργό ζήτηση. Ἄκόμα καὶ μὲ τέλειες ἀγορὲς προθεσμιακῶν συμβάσεων γιὰ παροχὴ ἀγαθῶν καὶ ὑπηρεσιῶν στὸ μέλλον (futures markets) ἀπρόβλεπτες ἀλλαγὲς προτιμήσεων καὶ τεχνολογίας ἀποτελοῦν συνεχεῖς πηγὲς (στατιστικῶν) διαταραχῶν ποὺ συντηροῦν ἓνα «κανονικὸ» ἢ «φυσικὸ» ποσοστὸ ἀνεργίας (natural ἢ normal rate of unemployment) ἀντίστοιχο μὲ τὴν ἀνεργία «τριβῆς».

Στὰ ὑποδείγματα ἀναζητήσεως οἱ ἐργάτες ποὺ ψάχνουν γιὰ ἐργασία θεωροῦνται ὅτι ἀκολουθοῦν βέλτιστους κανόνες μὲ τὴν ἔννοια ὅτι, ἀπὸ τὶς προσφορὲς ποὺ παίρνουν, δέχονται ἐκείνη ποὺ μεγιστοποιεῖ τὴν ἀναμενομένη τιμὴ τῶν καθαρῶν πλεονεκτιμάτων. Ἡ ἀναζήτηση, δηλαδή, διαρκεῖ μέχρις ὅτου τὸ ἀναμενόμενο πλεόνασμα ἀπὸ τὴ ὀριακὴ προσφορὰ δὲν ὑπερβαίνει τὸ κόστος τῆς (ἔμμεσο καὶ ἄμεσο). Ἄς δοῦμε τὸ ὑπόδειγμα συμπεριφορᾶς ἀναζητήσεως στὴν ἀπλούστερη μορφή του (μπορεῖ, φυσικά, νὰ γίνῃ πιὸ σύνθετο, μὲ πολλοὺς τρόπους). Ἐνας ἐργάτης ποὺ ψάχνει γιὰ ἐργασία ἐπισκέπτεται διάφορους ἐργοδότες, τοὺς ὁποίους συναντᾷ τυχαῖα σὲ χρόνους $T_1, T_2, \dots, T_n, \dots$, καὶ οἱ ὁποῖοι τοῦ κάνουν προσφορὲς γιὰ ἐργασία ὀρισμένης διάρκειας (σταθερῆς). Ἐὰν τὰ προσφερόμενα ἡμερομίσθια $W_1, W_2, \dots, W_n, \dots$, μποροῦν νὰ θεωρηθοῦν σὰν ἀνεξάρτητα δείγματα ἀπὸ ἓνα πιθανοσύνολο ποὺ περιγράφεται ἀπὸ γνωστὴ συνάρτηση κατανομῆς, καὶ ἐὰν τὸ κόστος κάθε «δειγματοληψίας» εἶναι γνωστὸ, τότε ἡ πολιτικὴ ἀναζητήσεως ἐργασίας ἢ ὁποία θὰ μεγιστοποιήσῃ τὴν ἀναμενόμενη τιμὴ τοῦ εἰσοδήματος, ἀφοῦ ἀφαιρεθεῖ τὸ κόστος ἀναζητήσεως, ἔχει τὴν μορφή τοῦ λεγομένου βελτίστου κανόνα διακοπῆς (optimal stopping rule): Δέξου τὴν πρώτη προσφορὰ ποὺ δὲν εἶναι μικρότερη ἐνὸς ἐλαχίστου ἐπιπέδου ἀποδοχῆς, $W_N \geq Y(T_N)$.

Αὐστηρὴ περιγραφή τῆς ἀναζητήσεως ἔγινε πρῶτα ἀπὸ τὸν Stigler [31] ἀλλὰ ἀργότερα ἀναπτύσσεται περισσότερο ἀπὸ τὶς μελέτες τῆς «νέας μικροοικονομικῆς» [Phelps, et al. (25)], καὶ ἄλλους μεταξὺ τῶν ὁποίων οἱ McCall [23], Rothschild [27], καὶ στὰ πλαίσια ὑποδειγμάτων ἰσορροπίας, Ioannides [15, 16], καὶ Lucas καὶ Prescott [21]. Πρόσφατα, ἐπίσης, ἐμφανίζεται καὶ ἡ συστηματοποίηση τῆς θεωρίας ἀναζητήσεως, Kohn καὶ Shavell [18], ἐνῶ ἡ ἐμπειρικὴ ἀνάλυση ὑστερεῖ κάπως [Barron (5), Gordon (11), Hall (23)]. Ἀρκετὰ διαφορετικὴ μεθοδολογία χρησιμοποιεῖται στὴν ἐργασία τοῦ Boorman [6], ὅπου ἐξετάζεται ἓνα ὑπόδειγμα συνδυαστικοῦ δικτύου (combinatorial network) γιὰ τὴν περιγραφή τῆς πληροφοριακῆς δομῆς τῆς ἀγορᾶς ἐργασίας.

Οἱ ἀναζητοῦντες ἐργασία σχηματίζουν τὴν βέλτιστη πολιτικὴ τους μὲ βάση ὑποκειμενικὲς ἀντιλήψεις γιὰ τὴν κατάσταση τῆς ἀγορᾶς (συνάρτηση κατανομῆς ἡμερομισθίων, πιθανότητες εὐρέσεως ἐργοδοτῶν μὲ κατάλληλες θέσεις, μελλοντικὲς τάσεις, κ.λ.π.). Ἐὰν ἡ κατάσταση τῆς ἀγορᾶς μεταβληθεῖ, π.χ. γενικὴ αὐξηση τῶν προσφερομένων ἡμερομισθίων θὰ ἔχει σὰν ἀποτέλεσμα τὴν μείωση τῆς ἀναμενόμενης διάρκειας τῆς ἀνεργίας — ἐφόσον ἡ μεταβολὴ δὲν ἔχει γίνῃ ἀντιληπτὴ ἢ δὲν ἔχει ληφθεῖ ὑπόψη στὴν κατάστροση τῶν σχετικῶν σχεδίων τῶν ἀναζητούντων ἐργασία. Ἡ συμπεριφορὰ αὐτὴ εἶναι κρίσιμη γιὰ τὴν σχέση μεταξὺ συνολικῆς ζητήσεως καὶ ἀπασχολήσεως — ὅσο πιὸ εὐαίσθητη

είναι ή απόφαση για την άποδοχή προσφερομένης εργασίας σε σχέση με το χρηματικό ήμερομίσθιο, τόσο πιό περιορισμένη πρέπει να είναι ή μείωση του ήμερομισθίου και τόσο πιό μεγάλη ή μείωση της άπασχολήσεως που απαιτείται για να επιτευχθεί στιγμιαία ίσορροπία στην αγορά εργασίας [Grossman (12), σ. 1360].

Τά υποδείγματα αναζητήσεως έχουν βέβαια και αυτά πολλές αδυναμίες. Χαρακτηριστικά, δέν προβλέπουν ένα πολυ σημαντικό φαινόμενο που εμφανίζεται στις αγορές εργασίας των προηγμένων καπιταλιστικών χωρών, το φαινόμενο των προσωρινών απολύσεων (layoffs). Έπίσης οδηγούν σε έσφαλμένες προβλέψεις για τον ρυθμό των παραιτήσεων και την συμπεριφορά των εργοδοτών κατά την εξέλιξη της οικονομικής συγκυρίας. Δύο τρίτα των διακοπών άπασχολήσεως είναι προσωρινές απολύσεις [Ibid. σ. 1361], και ένα μεγάλο ποσοστό επαναπροσλαμβάνεται από την ίδια επιχείρηση. Κατά τον Feldstein [7], στην περίοδο 1966 - 69 μόνο 6% αυτών που έρωτήθηκαν (άπό το U.S. Department of Labor National Longitudinal Survey) άλλαξαν εργασία άκούσια ενώ υπήρξαν τουλάχιστον 30 προσωρινές απολύσεις για κάθε 100 εργάτες. Σύμφωνα με το Current Population Survey (κατά το όποιο άνεργος θεωρείται όποιος έχει κάνει κάποια προσπάθεια για να βρει δουλειά στις 4 προηγούμενες εβδομάδες, εκτός εάν περιμένει να ανακληθεί ή να αναλάβει καινούργια εργασία μέσα σε 30 μέρες), το 41% των άνεργων άνδρων ήλικίας 25 - 64 έτων βρέθηκαν ότι δέν έψαχναν ενεργά για δουλειά. Τέλος, για την μεταποίηση, με 1.33 προσωρινά άπολυομένους ανά 100 άπασχολομένους το ποσοστό επαναπροσλήψεως είναι κάπου 83 % (το όποιο δέν περιλαμβάνει νέες προσλήψεις, αλλά περιλαμβάνει μεταθέσεις από άλλα παραρτήματα της ίδιας επιχειρήσεως, το μέγεθος των οποίων είναι μικρό).

Έκτός από την αδυναμία τους να εξηγήσουν τα εμπειρικά δεδομένα τα υποδείγματα αναζητήσεως συνεπάγονται ότι ή ανεργία είναι πάντοτε έκούσια, είτε ή οικονομία βρίσκεται σε κατάσταση οικονομικής ίσορροπίας είτε όχι. Ένας τρόπος όρισμού της καταστάσεως ίσορροπίας σε ένα υπόδειγμα που εργάτες και εργοδότες αναζητούν αλληλους με βάση άτελείς πληροφορίες για τις γενικές συνθήκες της αγοράς είναι ή «στατιστική» ικανοποίηση των «προσδοκιών» των συμμετεχόντων («λογικών» ή μή). Ένώ είναι μάλλον άπίστευτο (!) ότι, όπως λέει χαρακτηριστικά ό Solow [(30), σ. 1333] «ή Μεγάλη Κρίση [...] ήταν μιá μαζική επένδυση σε αναζήτηση από κακά πληροφορημένους, έκούσια άνεργους εργάτες» τα υποδείγματα αναζητήσεως είναι άρκετά χρήσιμα για την μελέτη των έξης θεμάτων: Πρώτον, του «μονίμου» («κανονικού») ποσοστού ανεργίας και των συστηματικών (και έντυπωσιακών) διαφορών του μεταξύ διαφορών καπιταλιστικών οικονομιών· δεύτερον, των πληροφοριακών άτελειών της αγοράς εργασίας και τρίτον, της λήψεως σχετικών μέτρων.

Λίγες, σχετικά, εργασίες υπάρχουν που έπεξεργάζονται και έρμηνεύουν τα υπάρχοντα στοιχεία με σκοπό την έξαγωγή συμπερασμάτων για την συμπεριφορά των εργατών και εργοδοτών. Μία από τις εργασίες αυτές, Barron [5], χρησιμοποιεί στοιχεία του Employment and Earnings του U.S. Bureau of Labor Statistics για την μέση διάρκεια της ανεργίας. Κατά την περίοδο 1969 - 73, ή μέση διάρκεια ανεργίας των ατόμων που αναζητούσαν εργασία σε μιá δε-

δομένη στιγμή διακυμάνθηκε στα επίπεδα μεταξύ 8 και 12.5 εβδομάδων. Για την συγκεκριμένη περίοδο τα στοιχεία επιτρέπουν την εκτίμηση της μέσης πιθανότητας αποδοχής μιας προσφοράς, ή όποια φαίνεται ότι συσχετίζεται αρνητικά (και έντονα) με την ύπαρξη κενών θέσεων προς πλήρωση (vacancies), και θετικά με την μέση διάρκεια της ανεργίας. Το αποτέλεσμα αυτό έρχεται σε σύγκρουση με την δημοφιλή θεώρηση ότι οι άνεργοι που ψάχνουν για δουλειά αντιδρούν κατά κύριο λόγο σε μεταβολές στην συνάρτηση κατανομής των προσφερομένων ημερομισθίων σε σχέση με τις προσδοκίες τους. Όπως θα δούμε πιο κάτω, το αποτέλεσμα αυτό συνδυάζεται και με παρατηρήσεις άλλων μελετητών.

Τα υποδείγματα συμπεριφοράς αναζητήσεως έχουν μελετηθεί θεωρητικά από πολλές ενδιαφέρουσες σκοπιές. Ο Salor [28] εξέτασε την περίπτωση που οι αναζητούντες εργασία δεν συναντώνται τυχαία με μελλοντικούς εργοδότες αλλά τους αναζητούν συστηματικά. Όντας καλά πληροφορημένοι για την αγορά αρχίζουν την αναζήτησή τους από τις καλύτερες ευκαιρίες τους — και αφού τις εξαντλήσουν, προχωρούν στην υπόλοιπη αγορά. Προκύπτει, στο υπόδειγμα αυτό αναζητήσεως, ότι το ελάχιστο αποδεκτό ημερομίσθιο μειώνεται με την διάρκεια της αναζητήσεως. Παρόμοιο αποτέλεσμα εμφανίζεται και στην περίπτωση περιορισμένου χρονικού ορίζοντα [Ioannides (15)]. Άλλο αξιοπρόσεκτο, για την έκταση και την περιεκτικότητά του, υπόδειγμα είναι του Whipple [34], αλλά το πιο σημαντικό είναι του Rothschild [27]. Το τελευταίο είναι το μόνο υπόδειγμα το οποίο δεν βασίζεται στην παραδοχή ότι τα άτομα έχουν πλήρη γνώση της συναρτήσεως κατανομής αλλά δέχεται ότι μαθαίνουν ενώ ψάχνουν και διαρκώς χρησιμοποιούν την εμπειρία τους για να βελτιώσουν (κατά τον κανόνα Bayes) τις στατιστικές εκτιμήσεις που κάνουν οι ίδιοι για τα χαρακτηριστικά της αγοράς.

Προκύπτει, όμως, από την ανάλυση του Rothschild, ότι οι ποιοτικές ιδιότητες των κανόνων βέλτιστης συμπεριφοράς, όταν η συνάρτηση κατανομής δεν είναι γνωστή εκ των προτέρων, αρκετά συχνά δεν διαφέρουν από την απλούστερη περίπτωση στην όποια η συνάρτηση κατανομής θεωρείται γνωστή.

Η εξαγωγή συγκριτικών στατικών συμπερασμάτων (comparative statics) δεν μπορεί να είναι ακριβής και βάσιμη αν δεν βασίζεται σε υποδείγματα γενικής οικονομικής ισορροπίας. Η ανάπτυξη υποδειγμάτων οικονομικής ισορροπίας σε καταστάσεις άββαιότητας (uncertainty) είναι ιδιαίτερα δυσχερές και μπορεί να γίνει μόνο με την βοήθεια παραδοχών περιοριστικού χαρακτήρα. Μερικά χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι οι εργασίες των Lucas and Prescott [21], του Ioannides [15] και πολύ πρόσφατα του Futia [9], (Η μελέτη του Hall [13], στην όποια θα αναφερθούμε εκτενέστερα στην συνέχεια, βασίζεται σε λιγότερο γενικές απλουστευτικές παραδοχές). Το υπόδειγμα του Ioannides [15] αναλύει πώς αγοραστές και πωλητές αλληλοαναζητούνται, αναμένοντας ότι οι συνθήκες της αγοράς θα προσαρμοστούν προς μία στατιστική «στασιμότητα», ή όποια χαρακτηρίζει την οικονομική ισορροπία (σε συνθήκες άββαιότητας). Η στοχαστική διεργασία αποκαταστάσεως οικονομικής ισορροπίας αναλύεται και χαρακτηρίζεται με την βοήθεια δύο επιμέρους στοχαστικών διεργασιών (μια για

τήν πλευρά τῆς ζήτησεως, καί μιὰ γιὰ τὴν πλευρά τῆς ἀγορᾶς), οἱ ὁποῖες ἰσχύουν ταυτόχρονα καί ὀδηγοῦν σὲ «στάσιμες συναρτήσεις κατανομῆς «χαρακτηριστικῶν» τιμῶν καί ἀριθμοῦ ἀγοραστῶν καί πωλητῶν [(15), σ. 259]. Ἡ κατάσταση οἰκονομικῆς ἰσορροπίας χαρακτηρίζεται ἀπὸ διασπορά τιμῶν καί ἀνικανοποίητη ζήτηση καί προσφορά, σὲ κάθε στιγμή τοῦ χρόνου.

Οἱ Lucas καί Prescott, ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, ἐπιδίωξαν νὰ ἐξετάσουν μὲ ἀδυστηρὸ τρόπο τὸ «φυσικὸ» ποσοστὸ ἀνεργίας — ὑπὸ τὴν ἔννοια τῶν Friedman-Phelps [8, 25] — σὰν ἀποτέλεσμα τῶν δυνάμεων τῆς ἐλεύθερης συναγωνιστικῆς ἀγορᾶς. Τὸ ὑπόδειγμά τους ἀναφέρεται σὲ μιὰ οἰκονομία ἢ ὁποῖα ἀποτελεῖται ἀπὸ ἀριθμὸ ἀγορῶν διαχωρισμένων στὸν χῶρο. Οἱ ἀγορᾶς αὐτὲς εἶναι πλήρως ἀνταγωνιστικῆς, ἢ ζήτηση τοῦ προϊόντος σὲ κάθε ἀγορᾶ μετατίθεται στοχαστικά (ἐνῶ ἡ συνολικὴ παραμένει σταθερὴ), τὸ ἐργατικὸ δυναμικὸ (συνολικὰ σταθερὸ) κατανέμεται στοχαστικά, τὸ ἡμερομίσθιο γιὰ κάθε περίοδο καθορίζεται ἀπὸ τὴν ἐξίσωση προσφορᾶς καί ζήτησης, καί οἱ ἄνεργοι ἀνακατανέμονται στὶς ἀγορᾶς κάθε περίοδο. Ἐπιχειρήσεις καί ἐργάτες ἀκολουθοῦν «βέλτιστες» πολιτικῆς, σὲ σχέση μὲ τὰ πληροφοριακὰ στοιχεῖα ποὺ ἔχουν στὴν διάθεσή τους: οἱ προσδοκίαι τους εἶναι «λογικῆς» (rational expectations), δηλ. θεωροῦνται ὅτι ἔχουν ληφθεῖ ὑπόψη στὸν σχηματισμὸ τους ὅλα τὰ μεγέθη τὰ χαρακτηριστικὰ ὄλων τῶν ἀγορῶν, στὸ παρὸν καί στὸ μέλλον. Ἡ παραδοχὴ αὐτὴ ἔχει νόημα σὲ κατάσταση οἰκονομικῆς ἰσορροπίας ὅπου ὅλες οἱ συναρτήσεις κατανομῆς παραμένουν στάσιμες.

Οἱ Lucas and Prescott ἐπιδίωξαν νὰ ἀναλύσουν παράγοντες ποὺ ρυθμίζουν τὶς συστηματικῆς διαφορᾶς τῶν ποσοστῶν ἀνεργίας ἰσορροπίας μεταξὺ διαφόρων καπιταλιστικῶν οἰκονομικῶν. Γιὰ τὴν οἰκονομία τῶν ΗΠΑ, π.χ., εἶναι «φυσικὸ ποσοστὸ ἀνεργίας ἰσορροπίας» ἓνα ποσοστὸ 5-6%, ὅπως ἔχουν προτείνει μερικοὶ οἰκονομολόγοι; Κατὰ τὸν Tobin [32, σ. 8 - 9], τέτοιο ποσοστὸ δὲν μπορεῖ νὰ δικαιολογηθεῖ ὅτι προέρχεται ἀπὸ ἐκούσια δραστηριότητα ἀναζητήσεως (voluntary search activity). «Ἀκόμα καὶ ἂν ἦταν ἐκούσια, δραστηριότητα ἀναζητήσεως σὲ τέτοια μεγάλῃ κλίμακα θὰ ἦταν κοινωνικὰ σπάταλη. Ὁ μόνος λόγος γιὰ τὸν ὁποῖο μποροῦμε νὰ θεωρήσουμε τόσο πολλὴ ἀνεργία σὰν κατάσταση ἰσορροπίας καί κοινωνικὰ ἄριστη εἶναι ὅτι μικρότερα ποσοστὰ προξενοῦν ἐπιταχυνόμενο πληθωρισμὸ. Ἄλλὰ αὐτὸ εἶναι σχεδὸν ταυτολογία. Ἡ ἐξαγωγή τοῦ συμπεράσματος ὅτι πρόκειται γιὰ κατάσταση ἰσορροπίας καί κατάσταση κοινωνικὰ ἄριστη θὰ ἦταν πιὸ πειστικὴ ἐὰν ἐπιβεβαιωνόταν ἀπὸ ἄμεσες ἐνδείξεις». Κατὰ τὸν Tobin, op. cit., σὲ κατάσταση ἀνεργίας 5 - 6%. — ποὺ τὸ 1972 συνδεόταν, ἀπὸ τὴν καμπύλη Phillips, μὲ μηδὲν πληθωρισμὸ [22, σ. 257 - 305] — ἀπὸ τὸ συνολικὸ ρυθμὸ λύσεων συμβάσεων ἐργασίας, τὸ ἓνα τρίτο εἶναι παραιτήσεις καί τὰ ὑπόλοιπα δύο τρίτα προσωρινῆς ἀπολύσεις (ἐνῶ τὸ ἀντίθετο συμβαίνει σὲ μικρότερα ποσοστὰ ἀνεργίας).

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν μετρούμενη ἀνεργία, ἓνα ἐπιπλέον ποσοστὸ 3% τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ εἶναι ἄτομα ἀκούσια περιορισμένα σὲ μερικὴ ἀπασχόληση, ἐνῶ ἓνα $\frac{3}{4}$ %, ἀποθαρρυσμένα ἀπὸ τὴν κατάσταση τῆς ἀγορᾶς ἀποχωροῦν ἀπὸ

τὸ ἐνεργὸ ἐργατικὸ δυναμικὸ. Τέλος (ἀπὸ τὴν ἴδια πηγὴ), τὸ ποσοστὸ τῶν κενῶν θέσεων εἶναι λιγώτερο ἀπὸ $1\frac{1}{2}\%$, ἐνῶ ἀνεβαίνει σὲ $1\frac{1}{2}\%$, ὅταν ἡ ἀνεργία πέφτει κάτω ἀπὸ 4% . Ἡ οἰκονομία εἶναι σὲ θέση νὰ δημιουργήσῃ πολὺ περισσότερες θέσεις ὅταν τὸ ποσοστὸ ἐκμεταλλεύσεως τοῦ παραγωγικοῦ δυναμικοῦ εἶναι κάτω 80% .

Ἡ ταχύτητα διαχύσεως τῶν πληροφοριῶν στὴν ἀγορὰ ἐργασίας δὲν ἀποτελεῖ σημαντικὴ πηγὴ ἀνεργίας. Τὸ *coup de grâce* προέρχεται ἀπὸ τὸν Hall [13]. Οἱ ἄνεργοι εἶναι πολὺ καλύτερα πληροφορημένοι ἀπὸ ὅσο θεωρεῖται συνήθως καὶ ἡ ἐπίμονη ἀνεργία στὴν σύγχρονη Ἀμερικανικὴ οἰκονομία εἶναι πολὺ περισσότερη ἀπὸ ὅτι μπορεῖ νὰ ἐξηγηθεῖ μὲ τὸν παράγοντα αὐτὸ σὰν κύριο λόγο ὑστερήσεως τῆς λειτουργίας τῆς ἀγορᾶς ἐργασίας. Ὁ Hall θεωρεῖ τὸν «μὴ-ἐπιχειρηματικὸ» τομέα τῆς Ἀμερικανικῆς οἰκονομίας, δηλαδὴ τὴν κυβέρνησι, τὶς ἐπιχειρήσεις κοινῆς ὠφελείας, καὶ τὰ μὴ κερδοσκοπικὰ ἰδρύματα — ὀργανώσεις ποὺ δὲν ἀντιδρῶν στὰ ἐρεθίσματα τῆς ἀγορᾶς — σὰν τὴν πηδὴ σημαντικὴ πηγὴ τῆς δυσκαμψίας τῶν ἡμερομισθίων. Σὲ περιόδους ὑφέσεως, ἡ πτώσι τῆς συνολικῆς ζητήσεως δὲν συνοδεύεται ἀπὸ ἀρκετὰ μεγάλη πτώσι τῶν ἡμερομισθίων στὴν ὑπόλοιπη οἰκονομία ἔτσι ὥστε νὰ ἐξαφανιστεῖ ἡ ὑπερβάλλουσα προσφορὰ στὴν ἀγορὰ ἐργασίας. Ἀντίθετα, ἡ ἀνεργία αὐξάνεται διότι οἱ ἄνεργοι ξοδεύουν περισσότερο χρόνο ψάχνοντας γιὰ καλὲς δουλειὲς στὸν «μὴ-ἐπιχειρηματικὸ τομέα» (ὄπου, ξέρουν ὅτι ὑπάρχουν). Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ, λοιπόν, ἡ ὑπαρξι τοῦ «μὴ-ἐπιχειρηματικοῦ» τομέα μειώνει τὴν δυνατότητα τοῦ συναγωνιστικοῦ τομέα (τῆς ὑπόλοιπης οἰκονομίας, δηλαδὴ) νὰ μειώσι τὸ ἡμερομισθιο ἀρκετὰ ὥστε νὰ ἀποκατασταθεῖ ἡ οἰκονομικὴ ἰσορροπία.

Ἄς δοῦμε πιὸ κοντὰ τὸ ἐπιχείρημα τοῦ Hall ὅτι οἱ ἐργάτες εἶναι πολὺ καλύτερα πληροφορημένοι ἀπὸ ὅτι θεωρεῖται συνήθως. Ἐνας παντρεμένος λευκὸς ἄνδρας, 30 ἐτῶν, τὸ 1966 ἀντιμετώπιζε συνάρτησι κατανομῆς ὄρομισθίων μὲ μέση τιμὴ \$ 4.00 καὶ ἦταν ἀνεργὸς 1.6% τοῦ χρόνου του : δηλ. ἡ καθημερινὴ πιθανότητα νὰ χάσι τὴν δουλειὰ του ἦταν $.044\%$, καὶ ἡ μέση διάρκεια ἀνεργίας 9 χρόνια. Ὦντας ἀνεργὸς, ἡ πιθανότητα νὰ βρεῖ ἐργασία ἦταν 2.7% τὴν μέρα [13]. Μὲ τὴν προσέγγισι ὅτι ἡ συνάρτησι κατανομῆς τῶν ὄρομισθίων εἶναι κανονικὴ (ἄλλωστε μόνον τὸ δεξι ἄκρο τῆς κατανομῆς ἐνδιαφέρει γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ αὐτῆ) γιὰ τὴν κανονικὴ ἀπόκλισι σ μπορεῖ νὰ χρησιμοποιηθεῖ τὸ τυπικὸ σφάλμα τῶν οἰκονομετρικῶν ἐξιώσεων ὄρομισθίων, δηλ. $30-40\%$ τῆς μέσης τιμῆς. Θεωρώντας ὅτι σὰν ἀνεργὸς ὁ ἐργάτης αὐτὸς παίρνει μία προσφορὰ κάθε δύο ἑβδομάδες [11] (ἡ πιθανότητα μιᾶς προσφορᾶς κάθε μέρα εἶναι $p = 10\%$) ἕνα ἀπλὸ ὑπόδειγμα ἀναζητήσεως δίδει σὰν ἐλάχιστο ἀποδεκτὸ ὄρομισθιο τὴν τιμὴ \$ 5.65. Μὲ τέτοια βέλτιστη πολιτικὴ, ἡ πιθανότητα ἀποδοχῆς μιᾶς προσφορᾶς εἶναι 5% , ἡ ἀναμενομένη διάρκεια ἀναζητήσεως ἐργασίας εἶναι 200 μέρες, καὶ τὸ ποσοστὸ ἀνεργίας 8.2% , δηλ. πέντε φορές μεγαλύτερο ἀπὸ τὸ πραγματικὸ, τὸ 1966! Γιὰ διάφορες τιμὲς τῆς πιθανότητας p ἀπὸ τὸ διάστημα 100% μέχρι 5% τὸ ὑπόδειγμα συνεπάγεται τὸ πραγματικὸ ποσοστὸ ἀνεργίας ὅταν ἡ κανονικὴ ἀπόκλισι παίρνει τιμὲς, ἀντίστοιχα, στὸ διάστημα (\$.15, \$.07). Ἡ μεταβλητότητα τῆς κατανομῆς, δηλαδὴ, πρέπει νὰ εἶναι ὑπερβολικὰ μικρὴ ἔτσι ὥστε τὸ ὑπόδειγμα

νά είναι συνεπές. Ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν πραγματικὴ τιμὴ τῆς οἱ ἐργάτες ποὺ ψάχνουν γιὰ δουλειὰ ἀντιμετωπίζουν μικρότερη ἀβεβαιότητα — δηλαδή εἶναι καλὰ πληροφορημένοι. Ἐπίσης, ἡ μέση διάρκεια τῆς ἀνεργίας εἶναι πολὺ εὐαίσθητη στὰ χαρακτηριστικὰ τῆς διασπορᾶς τῶν ὠρομισθίων.

Παρουσίασα, λοιπόν, τὶς δυνατότητες ποὺ μᾶς προσφέρουν, καὶ τὶς ἀδυναμίες ποὺ ἔχουν, τὰ ὑποδείγματα ἀναζητήσεως γιὰ τὴν σύγχρονη θεωρία τῆς ἀπασχολήσεως. Ἡ πρόχειρη ἐξέταση τῶν στοιχείων ποὺ ἔκανα δείχνει, νομίζω, ὅτι τὰ μεγάλα ποσοστὰ ἐπίμονης ἀνεργίας, τουλάχιστον στὶς ΗΠΑ, δὲν ἀντανάκλουν τὶς προτιμήσεις τῶν ἐργαζομένων. Τέλος, στὸ βαθμὸ ποὺ τὸ παραπάνω παράδειγμα εἶναι βάσιμο, ἡ ταχύτητα διαδόσεως τῶν πληροφοριῶν στὴν ἀγορὰ ἐργασίας δὲν ἀποτελεῖ σημαντικὴ πηγὴ ἀνεργίας. Ἡ ἀνεργία αὐτὴ εἶναι ἔκουσία καὶ ἀντικατοπτρίζει ἐθελουσία προσαρμογὴ στὶς συνθήκες ποὺ καθορίζονται σ' ὀλόκληρο τὸ σύστημα (συνολικὴ ἐνεργὸς ζήτηση, εὐκαιρίες, κ.λ.π.).

Ἡ δυσκαμψία τῶν ἡμερομισθίων ἀπομένει σὰν ὁ «ἀποδιοπομπαῖος τράγος». Ἀλλὰ ὡς τὴν ἐξετάσουμε ἀπὸ πιὸ κοντά.

III. ΔΥΣΚΑΜΨΙΑ ΤΩΝ ΗΜΕΡΟΜΙΣΘΙΩΝ

Ἡ ἄποψη αὐτὴ ἐπιβεβαιώνεται ἀπὸ τὰ δεδομένα. Π.χ., ἡ (χρηματικὴ) ἐβδομαδιαία ἀμοιβὴ τῆς ἐργασίας στὴν Μ. Βρετανία κατὰ τὴν περίοδο 1925 - 38, διακυμάνθηκε ἀπὸ £ 4.09 σὲ £ 3.90 (τὸ 1932 - 33), ἐνῶ τὸ ποσοστὸ ἀνεργίας ἀπὸ 11.3% τὸ 1925 ἔφθασε τὸ 22.1% τὸ 1932 καὶ ἐπανῆλθε στὸ 13.5% τὸ 1938 [24, σ. 199]. Παρόμοια εἶναι καὶ ἡ Ἀμερικανικὴ ἐμπειρία τὴν ὁποία συνοψίζει ὁ ἀκόλουθος πίνακας [22, σ. 286] :

	1929	1931	1933	1935	1938	1942
W						
Πραγματικὸ Ὁρομισθιο (Δείκτης)	100	106.7	104.7	110.5	117.8	128.4
P						
Δείκτης Τιμῶν (Ἀποπληθωριστῆς ΑΕΠ)	100	88.5	77.5	84.2	86.8	104.7
W.P.						
Ονομαστικὸ Ὁρομισθιο	100	94.4	81.1	93.0	102.6	134.4
U						
Ποσοστὸ Ἀνεργίας	3.2	16.3	25.2	20.3	19.1	4.7

καὶ περισσότερα στοιχεῖα δίδονται ἀπὸ τὸν Kuh [19].

Τὰ αἷτια τῆς δυσκαμψίας τῆς ἀμοιβῆς τῆς ἐργασίας ἐξακολουθοῦν νὰ ἀποτελοῦν ἀντικείμενο μελέτης. Ὁ Hicks [14, σ. 52, 55] καὶ ὁ Phelps [25, σ. 133], κατὰ κάποιο τρόπο, καὶ ὁ Tobin [32, σ. 12] ἐκτενέστερα, θεωροῦν ὅτι ἡ ἀγορὰ ἐργασίας δὲν λειτουργεῖ σὰν μειοδοσία ἢ πλειοδοσία, ἀλλὰ περισσότερο ὅπως ἡ ἀγορὰ στέγης. Πιάνοντας μιὰ καινούργια δουλειὰ ὁ ἐργαζόμενος ἐπιθυμεῖ καὶ περιμένει βελτίωση τῆς ἀμοιβῆς καὶ τῶν ἄλλων ὄρων ἐργασίας, ἀλλὰ καὶ στοιχειώδη ἐξασφάλιση. Ἡ ἰδέα αὐτή, σὰν ἐξήγηση καὶ δικαιολόγηση τῆς δυσκαμψίας τῶν ἡμερομισθίων ἀναπτύχθηκε πρόσφατα μὲ πολὺ αὐστηρότερο τρόπο [Gordon (10), Baily (4), Azariadis (2,3)]. Τὴν λειτουργία τῆς ἀγορᾶς ἐργασίας ἐξηγοῦν οἱ μελετητὲς αὐτοὶ μὲ τὴν ὑπαρξὴ ἐξυπονοουμένων ἢ ἡμι-συμβολαίων. Ἐργαζόμενοι καὶ ἐργοδότες βρίσκονται σὲ πλεονεκτικὴ θέση ἀπὸ τὸ νὰ συμμετέχουν σὲ ἕναν διαρκῆ πλειστηριασμὸ ἐάν, οἱ μὲν ἐργαζόμενοι συμφωνοῦν νὰ παρᾶσχουν τὶς ὑπηρεσίες ἐναντι ἀμοιβῆς μὲ μικρότερη ἀναμενόμενη τιμὴ ἀλλὰ καὶ μικρότερη μεταβλητότητα, οἱ δὲ ἐργοδότες ἐγγυῶνται τὴν ἐξασφάλιση αὐτὴ μέσῳ ἐξυπονοουμένων μακροχρονίων συμβολαίων (implicit long-term contracts). Ἀποφασιστικῆς σημασίας γιὰ τὸ ἐπιχείρημα εἶναι ἡ ὑπαρξὴ ἀσυμμετρίας στὴν συμπεριφορά: οἱ ἐργαζόμενοι θὰ ἐπιθυμοῦσαν νὰ ἀποφύγουν τὴν διακύμανση τῶν εἰσοδημάτων τους (risk aversion), ἐνῶ οἱ ἐργοδότες λαμβάνουν ἀποφάσεις μὲ κριτήριο τὴν ἀναμενόμενη τιμὴ (εἶναι, δηλ. ἀδιάφοροι πρὸς τὴν μεταβλητότητα). Οἱ καπιταλιστὲς, φυσικά, ἀντιμετωπίζουν διακυμάνσεις τῶν εἰσοδημάτων τους, ἀλλὰ κατανέμοντας τὰ περιουσιακά τους στοιχεῖα σὲ διάφορες δραστηριότητες μποροῦν νὰ μειώσουν τὴν μεταβλητότητα τῶν διακυμάνσεων.

Ἀκούσια, κενύσιανή, ἀνεργία μπορεῖ εὐκόλα νὰ ἐξηγηθεῖ σύμφωνα μὲ τὰ ὑποδείγματα αὐτά. Ἐπίσης σὲ περιόδους ὑφέσεως δὲν γίνονται προσλήψεις, ἐνῶ τὸ ὑπάρχον προσωπικὸ προστατεύεται ἀπὸ τὰ ἐξυπονοούμενα συμβόλαια (non-wage rationing of jobs). Ἐφόσον ἡ αὔξηση τῆς συνολικῆς ζητήσεως προξενεῖ αὔξηση τῆς ζητήσεως ἐργασίας, πέρα ἀπὸ ὅτι μπορεῖ νὰ ἰκανοποιηθεῖ ἀπὸ τὸν πλεονάζοντα (στὴν ἐπιχείρηση) ἀριθμὸ ἐργατῶν, καὶ ἐφόσον ἐπακολουθεῖ αὔξηση τῶν τιμῶν, τότε κατὰ τὸ κριτήριο τοῦ Keynes ὑπῆρχε ἀκούσια ἀνεργία. Ἡ δυσκαμψία τῶν τιμῶν στὰ ὑποδείγματα αὐτὰ εἶναι ἀποτέλεσμα τοῦ τρόπου μὲ τὸν ὁποῖο ἐργάτες καὶ ἐργοδότες ἀσφαλίζονται (ἀπὸ τὸ σύστημα ποῦ ἐκφράζει τὶς προτιμήσεις τους) ἀπὸ τοὺς κινδύνους καὶ τὶς διακυμάνσεις τῆς οἰκονομικῆς συγκυρίας. Ἡ δυσκαμψία τῶν ἡμερομισθίων δὲν προκαλεῖται ἀπὸ τὴν «χρηματικὴ αὐταπάτη» τῶν ἐργαζομένων [10, σ. 444 - 445].

Ἡ παραπάνω θεώρηση ἔχει διαγεῖρει τὸ ἐνδιαφέρον τῶν μελετητῶν διότι ἔχει καταφέρει νὰ ἐπεκτείνει τὴν προβλεπτικότητα τῆς οἰκονομικῆς θεωρίας. Π.χ. ἐξηγεῖ εὐκόλα τὸ φαινόμενο τῶν προσωρινῶν ἀπολύσεων (σὲ συνδυασμὸ μὲ ἔμμεση ἢ καὶ ἄμεση, «κατάτμηση» τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ τῆς ἐπιχειρήσεως), προβλέπει σωστὰ ὅτι ὁ ρυθμὸς παραιτήσεων μειώνεται σὲ περιόδους ὑφέσεως καὶ αὐξάνεται σὲ περιόδους ἐξάρσεως, καθὼς καὶ ὅτι προσλήψεις καὶ παραγωγικότητα συμβαδίζουν μὲ τὸ ἐπίπεδο τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος [Ibid, σ. 456]. Τέλος, τὸ κατὰ πόσο ἰκανοποιητικὴ εἶναι ἡ ἐξήγηση ποῦ δίνει ἡ θεώρηση

των συμβολαίων στην «δυσκαμψία» των ήμερομισθίων εξαρτάται όχι μόνο από το πώς συνδυάζεται με τα εμπειρικά δεδομένα αλλά και από το κατά πόσο μπορούν να ένταχθούν τα υποδείγματα αυτά σε μια γενική θεωρία της οικονομικής συγκυρίας. Ἡ ένταξη αὐτὴ δὲν ἔχει συμπληρωθεῖ ἀκόμα.

IV. ΑΝΕΡΓΙΑ : ΑΚΟΥΣΙΑ, ΕΚΟΥΣΙΑ, Ἡ ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΗ;

Πληθώρα υποδειγμάτων, ὅπως εἶδαμε, ἐπιχειροῦν νὰ ἐξηγήσουν τὴν ἀνεργία. Ἡ παραδοσιακὴ ἐξήγηση, ἡ ὁποία βασίζεται στὴν δυσκαμψία των ήμερομισθίων, ἔχει ἐμπλουτισθεῖ σὲ μιὰ σειρὰ ἀπὸ πρόσφατα μικροοικονομικὰ υποδείγματα, ποὺ βλέπουν τὴν ἀνεργία σὰν ἀκούσια (involuntary) μὲν, ἀλλὰ συμβιβαστὴ μὲ οἰκονομικὴ ἰσορροπία. Τὸ ἂν ἀντιστοιχεῖ ἢ ὄχι, καὶ σὲ τί ποσοστὸ, σὲ βέλτιστη χρησιμοποίηση των οἰκονομικῶν πόρων [Pheips (26)] δὲν ἔχει οὐσιαστικὰ καθοριστεῖ. Ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ ὑπάρχουν τὰ υποδείγματα ποὺ βλέπουν τὴν ἐπίμονη, ἀκούσια, ἀνεργία σὰν χαρακτηριστικὸ ἐλλείψεως οἰκονομικῆς ἰσορροπίας, σὰν ἀποτέλεσμα δηλαδὴ τῆς ἀδυναμίας τοῦ «βαλρασιανοῦ» δημοπράτη (Walrasian auctioneer) νὰ μετακινήσει τὸ σύστημα πρὸς καταστάσεις οἰκονομικῆς ἰσορροπίας ποὺ χαρακτηρίζονται ἀπὸ ἀποδοτικὴ (κατὰ τὴν ἔννοια τοῦ Pareto) χρησιμοποίηση των οἰκονομικῶν πόρων.

Ἡ σύγχρονη μικροοικονομικὴ προσέγγιση ἐπέτυχε νὰ διασαφηνίσει ὅτι ἀνταγωνισμὸς καὶ ἀνεργία εἶναι ἀπόλυτα συμβιβαστὰ ὅταν ἡ πληροφοριακὴ διάρθρωση τοῦ συστήματος των ἀγορῶν μελετηθεῖ σὲ μεγαλύτερη λεπτομέρεια. Ἡ σύνθεση των ἀξιολόγων στοιχείων τῆς Κλασικῆς Θεωρίας μὲ τὴν Κεϋνσιανὴ θὰ εἶναι βιώσιμη μόνο ἐὰν λάβει ὑπόψη τῆς τὸν διττὸ ρόλο των τιμῶν στὸ σύστημα τῆς ἀγορᾶς — «οἱ τιμὲς πρέπει νὰ διαδίδουν τὶς πληροφορίες τὶς ἀναγκαῖες γιὰ τὸν συντονισμὸ των οἰκονομικῶν δραστηριοτήτων καὶ των σχεδίων ἀνεξαρτήτων μονάδων, καὶ οἱ τιμὲς πρέπει νὰ παρέχουν τὰ κίνητρα γιὰ τὶς ἐπιμέρους μονάδες νὰ προσαρμόσουν τὶς δραστηριότητές τους ἔτσι ὥστε νὰ εἶναι συμβιβαστὲς στὸ σύνολό τους» [Leijonhufvud (20), σ. 393]. Ὁ Keynes ἀρνήθηκε ὅτι ὁ μηχανισμὸς των τιμῶν μπορεῖ νὰ παίξει βραχυχρόνια τὸν πληροφοριακὸ τοῦ ρόλο ἀποτελεσματικὰ [Ibid, σ. 399].

Οἱ ἐρμηνεῖες τοῦ A. Leijonhufvud στὸ *On Keynesian Economics and the Economist* ἂν ἴσως ἐξακολουθοῦν νὰ ἐμπνέουν τοὺς μελετητές, παρέχοντάς τους ἀφετηρίες καινούργιων προσεγγίσεων [Varian (33), Futia (9)]. Μέσα στὸ πνεῦμα των παρατηρήσεών του, οἱ μικροοικονομικὲς θεωρίες ποὺ ἐξετάσαμε, στὸ σύνολό τους δυναμώνουν, νομίζω, ἀκόμα περισσότερο τὸ μήνυμα τῆς Γενικῆς Θεωρίας. Καὶ ἡ ἐπίμονη καὶ ἡ κυκλικὴ ἀνεργία ἀποτελοῦν διαρθρωτικὲς ἀδυναμίες τοῦ καπιταλισμοῦ!

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Arrow, K.J. «Limited Knowledge and Economic Analysis», *American Economic Review* 64 (1974), σ. 1-10.
2. Azariadis, C. «Implicit Contracts and Underemployment Equilibria», *Journal of Political Economy*, 83 (1975), σ. 1183-1202.
3. ———, «On the Incidence of Unemployment», *Review of Economic Studies* XLIII (1976), σ. 115 - 125.
4. Baily, M. «Wages and Employment under Uncertain Demand», *Review of Economic Studies* XLI (1974), σ. 37 - 50.
5. Barron, J. M. «Search in the Labor Market and the Duration of Unemployment : Some Empirical Evidence», *American Economic Review* LXV (1975), σ. 934 - 942.
6. Boorman, S.A. «A Combinatorial Optimization Model for Transmission of Job Information through Contact Networks», *The Bell Journal of Economics and Management Science*, V. σ. No 1 (1975), s. 217 - 241.
7. Feldstein, M. «Temporary Layoffs in the Theory of Unemployment», *Journal of Political Economy*, 84 (1976), σ. 937 - 957.
8. Friedman, M. «The Role of Monetary Policy», *American Economic Review*, 58 (1968).
9. Futia, K. «Excess Supply Equilibria», *Journal of Economic Theory*, 14 (1977), σ. 200 - 220.
10. Gordon, D.F. «A Neo-classical Theory of Keynesian Unemployment», *Economic Inquiry*, December 1974, σ. 431 - 459.
11. Gordon, R.J. «The Welfare Cost of Higher Unemployment», *Brookings Papers on Economic Activity*, 1973, No 1, σ. 188 - 195.
12. Grossman, H.I. «Aggregate Demand, Job Search, and Employment», *Journal of Political Economy*, 81 (1973), σ. 1353 - 1369.
13. Hall, R.E. «The Rigidity of Wages and the Persistence of Unemployment», *Brookings Papers on Economic Activity*, 1975, No. 2, 301 - 349.
14. Hicks, J.R. *The Theory of Wages*, 2nd edition, New York : Macmillan, 1966.
15. Ioannides, Y. M. «Market Allocation through Search : Equilibrium Adjustment and Price Dispersion», *Journal of Economic Theory*, 1/1 (1975), σ. 247 - 262.
16. ———, «Informational Asymmetry and Housing Market Structure : A Behavioral Model for Sellers», παρουσιάστηκε στα Meetings της Econometric Society, December 1975, Dallas, Texas.
17. Keynes, J.M. *The General Theory of Employment, Interest and Money*, New York : Harcourt, Brace and Wold, 1965.
18. Kohn, M.G. and S. Shavell, «The Theory of Search», *Journal of Economic Theory*, 9 (1974), σ. 93 - 123.
19. Kuh, E. «Unemployment, Production Functions, and Effective Demand», *Journal of Political Economy*, June 1966.
20. Leijonhufvud, A. *On Keynesian Economics and the Economics of Keynes*, New York : Oxford University Press, 1966.
21. Lucas, Jr. R.E. and E.C. Prescott, «Equilibrium Search and Unemployment», *Journal of Economic Theory*, 7 (1974), σ. 188-209.

22. Lucas Jr., R.E. and L.A. Rapping, «Real Wages, Employment, and Inflation», στο Phelps (ed.) *Microeconomic Foundations of Employment and Inflation Theory*, σ. 257 - 305.
23. J.J. McCall, «The Economics of Information and Optimal Stopping Rules», *Journal of Business*, 38 (1965).
24. Morishima, M. *The Economic Theory of Modern Society*, Cambridge : Cambridge University Press, 1976.
25. Phelps E.S., (ed). *Microeconomic Foundations of Employment and Inflation Theory*, New York : Norton, 1970.
26. ————. *Inflation Policy and Unemployment Theory* New York : Norton, 1972.
27. Rothschild, M. «Searching for the Lowest Price When the Distribution of Prices is Unknown», *Journal of Political Economy* 82 (1974), σ. 689 - 711.
28. Salop, S.C. «Systematic Job Search and Unemployment,» *Review of Economic Studies*. 40 (1973), σ. 191-201.
29. Samuelson, P.A. *The Foundations of Economic Analysis*, Cambridge, Massachusetts : Harvard University Press, 1947.
30. Solow, R.M. «A Review of *The Intellectual Capital of Michal Kalecki*» *Journal of Economic Literature*. XIII (1975) σ. 1331 - 1335.
31. Stigler, G.J. «The Economics of Information» *Journal of Political Economy* 69 (1961), σ. 213 - 225.
32. Tobin, J. «Inflation and Unemployment», *American Economic Review* 62 (1972), σ. 1 - 68.
33. Varian, Hal R. «On Persistent Disequilibrium,» *Journal of Economic Theory*, 10 (1975); σ. 218 - 228.
34. Whipple, D., «A Generalized Theory of Job Search», *Journal of Political Economy*, 81 (1973), σ. 1170 - 1188.